

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105REYKJAVÍK

Reykjavík, 5. júlí 2023
Tilvísun: OS2023050104/22.2.0
Skjalanr:399411

Efni: Umsögn um matsáætlun Orkubús Vestfjarða um Kvísaltunguvirkjun

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar, dags 30. maí 2023, þar sem óskað var umsagnar Orkustofnunar um matsáætlun Orkubús Vestfjarða vegna áforma um Kvísaltunguvirkjun í Selárdal í Steingrímsfirði, Strandabyggð, í samræmi við ákvæði 2. mgr. 21. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, nr. 111/2021.

Í erindinu er óskað eftir því að Orkustofnun fjalli um hvort stofnunin, út frá sínu starfssviði, hafi athugasemdir við það hvernig framkvæmdaraðili hyggst vinna að umhverfismati framkvæmdarinnar svo sem um skilgreiningu valkosta, gagnaöflun, úrvinnslu gagna, umhverfismat og framsetningu umhverfismatsskýrslu. Einnig, ef á skortir, hvaða atriðum stofnunin telji að gera þurfi frekari skil eða höfð verði sérstaklega í huga við umhverfismat framkvæmdarinnar. Þá er óskað eftir því að Orkustofnun geri grein fyrir þeim leyfum sem eru á starfssviði stofnunarinnar og framkvæmdin er háð.

Samkvæmt 4. gr. raforkulaga nr. 65/2003, þarf leyfi Orkustofnunar til að reisa og reka raforkuver. Þá er miðlun vatns háð leyfi stofnunarinnar með vísan til 68. gr. vatnalaga nr. 15/1923. Sömuleiðis er stíflun vatns og veiting þess úr farvegi háð leyfi Orkustofnunar með vísan til 7. gr. laganna. Ef slíkar framkvæmdir eru liður í virkjun fallvatns til raforkuframleiðslu skulu, sbr. 68. gr. vatnalaga, umrædd leyfi talin hluti af virkjunarleyfi samkvæmt raforkulögum og skal þá leita leyfis í samræmi við þau lög.

Fram kemur í matsáætlun að áformað er að stífla ár og læki sem nú renna um Þjóðbrókargil, Svartagil, Afréttargil og Ófærugil niður í Selárdal, og mynda með því tvö lón, 0,57 km² inntakslón og 2,07 km² miðlunarlón á heiðinni vestan Selárdals í 447 og 409 m y.s. Þá er áformað að safna og veita vatni í miðlunarlónið með vatnsveitu um skurði og vötn. Samanlagt er tilgreind stærð virkjunar 9,9 MW í tveimur þrepum og er miðað við 2,9 m³/s virkjað rennsli.

Orkustofnun bendir á að nær engar vatnamælingar standa bak við þessi áform og því er mikil óvissa falin í mati framkvæmdaraðila á rennsli á fyrirhuguðu virkjunarsvæði og þar með á hagkvæmri stærð virkjunar. Bendir stofnunin í því sambandi á að virkjunarleyfi felur í sér leyfi til miðlunar, veitingar og flutnings vatns skv. vatnalögum og markmið laganna er m.a. að tryggja skynsamlega nýtingu vatnsauðlindarinnar og langtímavernd hennar með fyrirbyggjandi aðgerðum á grundvelli sjálfbærrar þróunar. Fram kemur í gögnunum að rennislismælingar til undirbúnings virkjunar hafi hafist haustið 2022 og áformað er að þær standi yfir í þrjú ár, en einungis einu ári verði lokið þegar umhverfismatsskýrsla verði unnin. Orkustofnun veltir því upp og hefur efasemdir um að nægjanleg gögn verði fyrirbyggjandi til þess að meta með raunhæfum hætti virkjanlegt vatn sem grundvöll m.a. undir hagkvæmustu nýtingu vatnsauðlindarinnar og valkostagreiningu á stærð og tilhögun virkjunar. Við valkostagreiningu, sbr. bls. 29, ber að tilgreina uppsett afl og framleiðslu hvers kosts fyrir sig, m.a. svo umsagnaraðilar geti gert sér grein fyrir umfangi framkvæmda á móti því afl og framlegð sem hver

kostur gefur af sér. Ítarlegri upplýsingar þurfa a.m.k. að liggja fyrir áður en sótt verður um virkjunarleyfi til Orkustofnunar, þ.m.t. rökstuðningur fyrir því að tilgreind stærð sé hagkvæmasta lausn. Vatnamælingar og valkostagreining byggð á þeim eru sérstaklega mikilvæg í þessu tilfalli þar sem tilgreind stærð virkjunar er 9,9 MW og því undanskilin umfjöllun í verndar- og orkunýtingaráætlun sbr. lög 48/2011. Bendi niðurstöður mælinga og valkostagreininga til að skynsamleg nýting sé umfram 10 MW eru áformin háð umfjöllun í verndar- og orkunýtingaráætlun.

Einnig bendir stofnunin á að stærð efra þreps virkjunarinnar (tilgreind sem smávirksjun í gögnum) er ýmist tilgreind sem 0,4 (bls. 20), 0,45 (bls. 21) eða 0,5 MW (bls. 29).

Orkustofnun gerir enn fremur athugasemdir við hugtakanotkun þar sem „fyrirhleðsla“ er skilgreind þannig að um sé að ræða garð með finna efni í kjarna og grófara efni utar, reyndar kemur einnig fram í gögnum að jafnvel verði um að ræða steinsteyptan vegg. Að mati Orkustofnunar er hér um að ræða lýsingu á stíflu enda er tilgangur þessara mannvirkja að stífla fyrir leið vatns, annað hvort til vatnsveitu ellegar til varnar þess að vatn leki út úr lóni. Orkustofnun telur mikilvægt að notuð séu viðurkennd og þekkt hugtök og þær fyrirhleðslur sem lýst er verði tilgreindar sem stíflur og tilgreindar í töflu yfir kennistærðir (4.1 og 4.3), ásamt lengd, vidd og dýpt skurða og annarra vatnsveitumannvirkja. Sömuleiðis telur stofnunin nauðsynlegt að efnisþörf í þessar stíflur verði tilgreind í töflu 4.4.

Orkustofnun bendir á að áhrifasvæði fyrirhugaðrar virkjunar er umfangsmeira en beint framkvæmdasvæði (sbr. mynd 4.1) þar sem rennsli fjölmargra lækja og þveráa Selár mun skerðast eða þverra vegna vatnsflutninga Ófæruveitu. Telur stofnunin mikilvægt að afmarkað verði áhrifasvæði fyrirhugaðrar virkjunar og vatnsveitu, og umfjöllun um áhrif framkvæmda og rekstrar virkjunar þar á. Í því efni bendir stofnunin á að rennsli Selár verður einnig fyrir breytingum innan áhrifasvæðis, þ.á m. neðan stöðvarhúss vegna miðlunar, og það sama á við um Þjóðbrókargil hvar vatnsrennsli mun skerðast umtalsvert auk þess sem rennsli úr botnrás (með aur) mun renna um gilið. Þá nær áhrifasvæði virkjunar með breyttum rennslisháttum í Selá lengra suður en sýnt er á mynd 6.1.

Að lokum bendir Orkustofnun á mikilvægi þess að í matsvinnu verði fjallað um samræmi framkvæmda við ákvæði laga um stjórn vatnamála, nr. 36/2011, og metið hvort áform séu í samræmi við þá stefnumörkun sem fram kemur í vatnaáætlun 2022-2027.

Orkustofnun gerir að öðru leyti ekki athugasemdir við framlagða matsáætlun.

Virðingarfyllst,
f.h. orkumálastjóra

Kristján Geirsson
verkefnastjóri

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Hafnarfjörður 13. júlí 2023
Tilv. 2023-06-02-0491/2.4.1

Efni: Varðar matsáætlun vegna fyrirhugaðrar Kvíslatunguvirkjunar í Strandabyggð

Með tölvupósti og tilvísun í Skipulagsgátt þann 2. júní sl. leitar Skipulagsstofnun umsagnar Fiskistofu varðandi matsáætlun vegna Kvíslatunguvirkjunar í Strandabyggð.

Fram kemur í meðfylgjandi gögnum að niðurstöður rannsókna á vatnalífi á Ófeigsfjarðarheiði hafi leitt í ljós að þétt leiki fiska er þar afar lítill. Fram kemur einnig að tilkoma Kvíslatunguvirkjunar muni leiða til þess að lítið vatn muni renna um Þjóðbrókargil til Selár og að áhrif framkvæmdarinnar á lífríki og eðlis- og efnafræðilega þætti árinna gætu því komið fram frá upptökum og langleiðina að ósi Selár í Steingrímsfirði.

Selá á upptök sín á Ófeigsfjarðarheiði og rennur um Selárdal til sjávar í Steingrímsfirði. Hvannadalsá sameinast ári á ármótum þar sem Selá fellur niður af heiðinni um Ófærugil og saman mynda þær eina vatnsmestu á Vestfjarða. Í Selá veiðist bæði sjóbleikja og lax.

Kynnt eru áform um að sumarið 2023 verði gerð rannsókn á lífríki í straum- og stöðuvötnum á áhrifasvæði Kvíslatunguvirkjunar. Í rannsókninni verður sýnum safnað í Selá, öðrum ám/lækjum og vötnum/tjörnum á vatnasviði virkjunarinnar.

Sú rannsókn er mikilvæg til þess að hægt verði að meta hvort umhverfisáhrif vegna fyrirhugaðrar virkjunar geti talist ásættanleg, eða hvort meiri hagsmunir kunni að vera í því fölgir að virkja ekki eða breyta útfærslu virkjunar frá kynntum áformum.

Fiskistofa telur að gerð hafi verið grein fyrir þeim þáttum sem skipta máli vegna hugsanlegra áhrifa framkvæmda á fiskstofna og áform kynnt um nauðsynlegar rannsóknir til að varpa ljósi á þá áhrif á fiskstofna og veiðihagsmuni sem kunna að vera í húfi.

Fiskistofa bendir á að sérhver framkvæmd í eða við veiðivatn, allt að 100 metrum frá bakka, sem áhrif getur haft á lífríki vatnsins eða aðstæður til veiði eða er háð leyfi Fiskistofu, sbr. 33. gr. laga nr. 61/2006 um lax- og silungsveiði.

Virðingarfyllst,
Fiskistofa

Guðni Magnús Eiríksson
Sviðsstjóri lax- og silungsveiðisviðs

Bolungarvík 7.7 2023

Skipulagsstofnun
Jakob Gunnarsson

Kvísatunguvirkjun – Matsáætlun

Heilbrigðiseftirlit Vestfjarða hefur kynnt sér efni Matsáætlunar og er ekki með athugasemdir né ábendingar.

Virðingarfyllt

Anton Helgason
Heilbrigðisfulltrúi

Skipulagsstofnun,
skipulag@skipulag.is og jakob@skipulag.is

12.júní 2023
2023-05-69/0.11.2

Efni: Umsögn Landsnets um matsáætlun Kvíslatunguvirkjunar.

Landsneti barst, þann 11.maí 2023, beiðni um að veita umsögn við matsáætlun Kvíslatunguvirkjunar í Strandabyggð. Umsagnafrestur er til 30. júní 2023.

Landsnet hefur farið yfir gögnin sem fylgdu erindinu. Hlutverk Landsnets er með lögum nr. 65/2003 að annast flutning raforku og kerfisstjórnun. Í umsögn Landsnets er fyrst og fremst tekin afstaða til málefna sem snúa að því.

Í kafla 4.8 er fjallað um tengingu við raforku.

Landsnet fær ekki betur séð en fyrirhugaðar tengingar virkjunarinnar við flutningskerfið falli að áætlunum Landsnets um uppbyggingu flutningskerfisins, eins og þær hafa verið kynntar í kerfisáætlunum fyrirtækisins.

Landsnet óskar eftir að fá að veita umsögn um umhverfismatsskýrslu verkefnisins þegar hún liggur fyrir.

Virðingarfyllt

Rut Kristinsdóttir

Undirritunarsíða

Rut Kristinsdóttir

Skipulagsstofnun

Borgartúni 7b

105 Reykjavík

Hólmavík 30. júní 2023

Umsögn Veiðifélags Selár í Steingrímsfirði um matsáætlun vegna Kvíslatunguvirkjunar.

Framkvæmdir og rekstur vatnsaflsvirkjana hafa almennt neikvæð áhrif á viðkomandi vatnakerfi. Þessi neikvæðu áhrif geta komið fram á framkvæmdatíma og einnig eftir að framkvæmdum er lokið og virkjun tekin til starfa. Með tilkomu Kvíslatunguvirkjunar er möguleiki á neikvæðum áhrifum á hrygningar- og uppeldisskilyrði göngufiska í Selá og þar af leiðandi á veiði og veiðinýtingu.

Í framkvæmdaáætlun er gert ráð fyrir að nýta það vatn sem nú rennur um Þjóðbrókargil í miðlunarlón eða inntakslón virkjunarinnar. Reynsla undanfarinna ára hefur sýnt að Þjóðbrókargil er eitt mesta laxveiðisvæði í Selá og er það mat okkar að þar sé einnig aðal hrygningar- og uppeldissvæði laxastofnsins. Hefur þetta svæði verið friðað fyrir stangaveiði undanfarin ár til að styrkja laxastofn árinna. Við gerð matsáætlunar óskum við eftir að þetta búsvæði verði skoðað sérstaklega og meta þannig hvað áhrif það hafi á vistkerfi vatnasvæðisins ef það hverfur.

Í Matsáætlun er ekki gert ráð fyrir athugunum á lífríki vatnasvæðisins eftir að framkvæmdum líkur. Til að meta þær breytingar sem verða við og eftir framkvæmdir teljum við eðlilegt að framkvæmdaaðilar fylgist með lífríki vatnasvæðisins í ákveðinn árafjölda eftir að framkvæmdum líkur og bregðist við ef seiðabúskapur laxa- eða bleikjustofna árinna bíður hnekki af framkvæmdinni.

Augljóst er að á framkvæmdatíma virkjunarinnar fer fram mikið jarðrask á vatnasviði Selár. Lýsir Veiðifélag Selár í Steingrímsfirði yfir áhyggjum að slíkt jarðrask hafi áhrif á sölu veiðileyfa á framkvæmdatíma Kvíslatunguvirkjunar og komi þannig niður á tekjumöguleikum veiðifélagsins.

F.h. Veiðifélags Selár í Steingrímsfirði

Ólafur Númason

Formaður

Umsögn Sveitarstjórnar Strandabyggðar við Matsáætlun vegna Kvíslatunguvirkjunar í Strandabyggð.

Sveitarstjórn Strandabyggðar er samþykkt og lýsir ánægju með áform um Kvíslatunguvirkjun. Virkjun endurnýjanlegs vatnsafls bætir orkuöryggi og er liður í óhjákvæmilegum orkuskiptum.

Eftir yfirferð á matsáætlun telur sveitarstjórn þó rétt að benda á eftirtalin atriði:

- Í lýsingu er talað um að virkjunin sé á Ófeigsfjarðarheiði. Ófeigsfjarðarheiði er langt norðan nyrstu mörk vatnsöflunarsvæðis virkjunarinnar og er í Árneshreppi en ekki Strandabyggð. Í raun ætti að tala um Kvíslatungusvæði (sem flokkast það sem aðliggjandi heiðar). Ítrekað er látið að því liggja í matsáætlunni að virkunarsvæðið sé hluti Ófeigsfjarðarheiðar.
- Í kafla 1.1. Markmið er ekki minnst á Þverárvirkjun í Steingrímsfirði sem er keyrð meðal annars í straumleysi frá Tröllatunguheiðarlínu, ásamt eldsneytisvélum. Reyndar er hvergi minnst á Þverárvirkjun í Matsáætlunni, þó að líklega sé gert ráð fyrir að tengipunkturinn sé þar, þó Hólmavík sé alltaf nefnd.
- Í Matskýrslunni er talað um Hólmavík en aðeins tvisvar um Hólmavíkursvæði en notendur rafmagns eru víðar í Strandabyggð heldur en á Hólmavík.
- Í Matskýrslu í kafla um Náttúruvág fylgir mynd af flóði í Selá. Samt er gert ráð fyrir að vegur að virkjuninni sé á því svæði, sem áin fer yfir á þeirri mynd. Ekki er gert ráð fyrir að styrkja veginn frá vegamótum Strandavegar 643 og Geirmundarstaðarvegar. Ljóst er að sá vegur ber ekki mikla þungaumferð eins og gera má ráð fyrir þegar að framkvæmdum kemur.
- Taka verður tillit til að rof í gróðurþekju getur aukið skriðuhættu sérstaklega þar sem hlíðar eru svo brattar eins á þessu svæði, sem ráðgert er að mannvirki virkjunarinnar séu.
- Í Matsáætluninni er ekki gert ráð fyrir vöktun eftir að framkvæmdum lýkur. Þar sem nokkur tilfærsla verður á hvar vatn kemur í Selá er ekki sjálfgefið að lífríki árinna breytist ekki við framkvæmdir. Mikilvægt er að framkvæmdaraðili fylgjast með lífríki og seiðabúskap árinna í nokkur ár eftir lok framkvæmda, til að geta brugðist við ef neikvæðar breytingar verða.
- Í matskýrslunni er ekki augljóst hvaða aðferð á að nota við mat á skerðingu á ósnortnum víðernum. Annars vegar er talað um viðurkennda nálgun á útreikningi á skerðingu og hins vegar nýja nálgun. Viðurkennda nálgunin er tilgreind í lögum um nátturuvernd 60/2013. Stendur til að nota viðurkennda nálgun á útreikningi á skerðingu á ósnortnum víðernum eða nýja nálgun? Verður hvoru tveggja reiknað út og birt á korti?
- Kvíslatungusvæðið er óraskað land að mestu leiti. Við framkvæmdir á því svæði verður að gæta þess að flytja ekki inn á svæðið ágengar tegundir með vinnuvélum eða á annan hátt.

Hólmavík, 26.6.23

Fh sveitarstjórnar

Þorgeir Pálsson

oddviti/sveitarstjóri

STRANDABYGGÐ HAFNARBRAUT 25 510 HÓLMAVÍK KT:570806-0410

SIMI 451-3510 BANKI 1161-26-1 NETFANG: STRANDABYGGD@STRANDABYGGD.IS VEFUR:WWW.STRANDABYGGD.IS

Skipulagsstofnun
b.t Jakobs Gunnarssonar
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Reykjavík, 28. júní 2023
UST202305-354/R.K.
10.05.08

Efni: Umsögn– Kvíslatunguvirkjun- matsáætlun

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar dags. 31. maí sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um ofangreinda tillögu að matsáætlun. Umhverfisstofnun skilaði umsögn¹ við lýsingu á aðal- og deiliskipulagsbreytingum vegna Kvíslatunguvirkjunar í maí 2023 og bendir á að þar eru ýmsar ábendingar sem ættu að nýtast við áframhaldandi vinnu á mati á umhverfisáhrifum.

Framkvæmdarlýsing

Orkubú Vestfjarða ehf. (OV) áformar að reisa vatnsaflsvirkjun, Kvíslatunguvirkjun í Selárdal í Strandabyggð. Unnið er að frumhönnun virkjunarinnar en áætlað er að afl hennar verði allt að 9,9 MW. Virkjunin verður á hálendi norðan við Þjóðbrókargil, Ófeigsfjarðarheiði, þar sem inntakslón og miðlunarlón hennar verða staðsett. Frá inntaksmannvirki mun vatn renna um niðurgrafna þrýstipípu til stöðvarhúss, sem staðsett verður nærri Selá í Selárdal. Framleidd orka verður flutt um 33kV jarðstreng að tengivirki Orkubús Vestfjarða við Hólmavík. Þaðan liggur 33kV lína Orkubús Vestfjarða að tengivirki Landsnets í Geiradal. Markmið framkvæmdarinnar er bæta afhendingaröryggi raforku á Ströndum, Reykhólum og í Inn-Djúpi, bæta skilyrði til orkuskipta, auka varaafli á svæðinu í stað eldsneytisvéla og auka orkuframleiðslu inn á dreifikerfi raforku. Framangreind markmið framkvæmdarinnar falla að orkustefnu íslenskra stjórnvalda.

Vegna framkvæmda við stíflur og miðlun vatns er umstalsverð efnistaka fyrirhuguð eða um 360.000 m³ og flatarmál raskaðs svæðis er óþekkt á þessum tímapunkti. Virkjunin er ekki í rammáætlun, en er á sama víðernissvæði og Austurgilsvirkjun, Skúfnavatnavirkjun ásamt Hvalárvirkjun sem áætlað er að reisa í Ófeigsfirði á Ströndum. Því geta samlegðaráhrif þessara virkjanna sem allar eru á sama víðernissvæðinu orðið nokkur.

Mat á umhverfisáhrifum

Í matstáætluninni kemur fram að í umhverfismati verða metin áhrif fyrirhugaðra framkvæmda á eftirfarandi umhverfispætti: vatnafar, jarðmyndanir, gróður, fuglar, vatnalíf (vötn og ár), fornleifar, landslag (víðerni þar meðtalið) og ásynd, náttúruvá og samfélag.

Helstu áhrifaþættir vegna framkvæmdanna eru skv. matsáætlun á framkvæmdatímanum mannvirkjagerð (stíflur, veituskurðir, stöðvarhús, vegagerð, aðstöðusköpun), en á rekstartíma eru helstu áhrifaþættirnir virkjunarmannvirki og vegur.

¹ [Lýsing-Breyting á aðalskipulagi Strandabyggðar og nýtt deiliskipulag-Kvíslatunguvirkjun. 24.maí 2023](#)

Umhverfisstofnun bendir á að hennar mati eigi einnig að fjalla um áhrifaþáttinn loftslag í umhverfismatinu og tengja þarf betur stjórn vatnamála í umfjöllun um áhrif á vatnafar. Auk þess bendir stofnunin á að fjalla þarf ítarlega um samlegðaráhrif fyrirhugaðra virkjana, á stærsta samfellda óbyggða víðerni Vestfjarða.

Lög um stjórn vatnamála

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að í 3. mgr. 28. gr. nr. 36/2011 um stjórn vatnamála segir:

„Við afgreiðslu umsóknar um leyfi til nýtingar vatns og við aðra leyfisveitingu til framkvæmda á grundvelli vatnalaga, laga um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu og um leyfi á grundvelli skipulagslaga og laga um mannvirki skal leyfisveitandi tryggja að leyfið sé í samræmi við þá stefnumörkun um vatnsvernd sem fram kemur í vatnaáætlun.“

Einnig er vakin er athygli á umfjöllun Úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála í máli 3/2023 Hvammsvirkjun frá 15. júní 2023² um þetta ákvæði þar sem m.a. er bent á skyldur samkvæmt lögum um stjórn vatnamála vegna mögulegra breytinga á vatnshlotum vegna nýrra framkvæmda.

Fyrsta vatnaáætlun Íslands var staðfest í apríl 2022 samkvæmt lögum um stjórn vatnamála nr. 36/2011. Eins og fram kemur í 1. gr. laganna er markmið þeirra að vernda allt vatn (yfirborðsvatn og grunnvatn) og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Jafnframt er lögunum ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns sem og langtímavernd vatnsauðlindarinnar.

Samkvæmt ákvæðum III. kafla laga um stjórn vatnamála er öllu vatni skipt niður í vatnshlot og gerðir vatnshlota og eru yfirborðsvatnshlot metin út frá skilgreindum líffræðilegum gæðapáttum auk vatnsformfræðilegra og efna- og eðlisefnafræðilegra þátta eftir því sem við á. Samkvæmt 11. og 12. gr. laganna (4. gr. vatnatilskipunarinnar nr. 2000/60 EB) um stjórn vatnamála eru settar fram meginreglur fyrir umhverfismarkmið vatnshlota:

1. Umhverfismarkmið fyrir:
 - a. Yfirborðsvatns á að vera að lágmarki gott vist- og efnafræðilegt ástand
 - b. Grunnvatn á að vera með góða magn- og efnafræðilega stöðu
 - c. Manngert og mikið breytt vatnshlot á að vera með gott vistmegin og gott efnafræðilegt ástand
2. Vernda á öll vatnshlot þannig að tryggt verði að ástand þeirra versni ekki.

Í III. kafla laga um stjórn vatnamála er kveðið á um mögulegar undanþágur frá framangreindum umhverfismarkmiðum t.d. um fresti sbr. 15. gr. og vægari umhverfismarkmið vegna álags sbr. 16. gr. Kveðið er á um heimild til að veita undanþágu fyrir breytingum á vatnshlotum sem ná ekki umhverfismarkmiðum vegna nýrra framkvæmda í 18. gr. laganna. Gert er nánari grein fyrir ákvörðunum um undanþágur frá almennum umhverfismarkmiðum og rökstuðningi fyrir þeim í vatnaáætlun.

² <https://uua.is/urleits/3-2023-hvammsvirkjun/>

Vatnshlotin, sem eru innan framkvæmdasvæðisins, eru Svartagilsvatn (101-998-L) og Þjóðbrókargil (101-433-R), auk þess er verið að veita vatni með skurðum sem getur haft áhrif á Selá (101-129-R). Umhverfismarkmið þessara vatnshlota er að vera í mjög góðu vistfræðilegu ástandi (<https://vatnavefsja.vedur.is/>).

Umhverfisstofnun telur æskilegt að framkvæmdaaðili leggi fram mat eins snemma í ferlinu og mögulegt er á því hvort framkvæmdirnar komi til með að valda hnignun á ástandi vatnshlotanna (eða mögulegri hnignun) og hvort framkvæmdin komi í veg fyrir að mjög gott vistfræðilegt ástand vatnshlotanna náist. Verði niðurstöður slíks mats að umhverfismarkmið vatnshlotanna náist ekki þarf framkvæmdaraðili vatnsaflsvirkjunar að sækja um heimild til Umhverfisstofnunnar skv. 18. gr. laga um stjórn vatnamála til breytinga á vatnshlotunum. Til að hægt sé að veita slíka heimild þurfa skilyrði samkvæmt 2. mgr. 18. gr. að vera uppfyllt. Slík heimild þarf að liggja fyrir áður en virkjunarleyfi er gefið út, sbr. úrskurður Úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála í máli 3/2023 Hvammsvirkjun.

Valkostir

Í matskýrslunni eru dregnir upp þrjú valkostir sem skoðaðir verða í umhverfismatskýrslu vegna virkjunarinnar og svo núllkostur með engri virkjun. Stofnunin telur mikilvægt að skoðaðir séu ítarlega þeir valkostir sem koma til með að valda sem minnstu raski og ásýndarbreytingum á víðernissvæðinu og taki jafnframt tillit til þeirra valkosta sem kom til með að valda sem minnst óafturkræfum breytingum á vatnshlotunum sem eru á framkvæmdasvæðinu.

Skipulag

Stofnunin skilaði inn umsögn vegna lýsingar á fyrirhuguðum aðal- og deiliskipulagsbreytingum vegna Kvíslatunguvirkjunnar og vísast til hennar³ vegna ýmsa ábendinga tengdum fyrirhuguðum framkvæmdum og skipulagsbreytingum tengdum þeim.

Óbyggð víðerni og sérstök vernd náttúruverndarlaga

Umhverfisstofnun bendir á að vötn og tjarnir, sem eru á fyrirhuguðu virkjunarsvæði njóta sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

Í 61. gr. laganna er kveðið á um sérstaka vernd þeirra vistkerfa og jarðminja sem taldar eru upp í 1. mgr. og 2. mgr. sama ákvæðis. Samkvæmt 3. mgr. ákvæðisins ber að forðast röskun þeirra náttúruyfyrirbæra, sem undir greinina falla, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir. Umhverfisstofnun leggur áherslu á að fjallað sé um tjarnirnar í umhverfsmatinu og fram komi hvaða leiðir verði farnar til þess að forðast rask þeirra sbr. 61. gr. náttúruverndarlaga og hvaða valkostir séu skoðaðir. Umhverfisstofnun bendir á að ef tillagan geri ráð fyrir röskun á tjörnum þurfi að rökstyðja þá ákvörðun og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu.

³ Lýsing-Breyting á aðalskipulagi Strandabyggðar og nýtt deiliskipulag-Kvíslatunguvirkjun. 24.mai 2023

Fyrirhugað framkvæmdasvæði Kvíslatunguvirkjunar fellur innan stærsta samfellda óbyggða víðernis Vestfjarða. Umhverfisstofnun bendir á að í náttúruverndarlögum segir að til að stuðla að vernd jarðfræðilegrar fjölbreytni landsins og fjölbreytni landslags skal stefnt að því að standa vörð um óbyggð víðerni landsins. Óbyggð víðerni eru skilgreind svæði í óbyggðum sem eru að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð eða þannig að hægt sé að njóta þar einveru og náttúrunnar án truflunar af mannvirkjum eða umferð vélknúinna farartækja og að jafnaði í a.m.k. 5 km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem raflínum, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum. Umhverfisstofnun bendir einnig á mikilvægi þess að samlegðaráhrif allra fyrirhugaðra virkjana á óbyggð víðerni verði skoðuð ítarlega í umhverfismatskýrslunni.

Niðurstaða

Umhverfisstofnun bendir á að huga verður sérstaklega að áhrifum á óbyggð víðerni Vestfjarða og samlegðaráhrif allra virkjanna sem fyrirhugaðar eru á þessum sama svæði verði metin. Auk þess þarf að skoða vel þá þrjá valkosti sem umhverfismatið á að byggja á og forðast skuli að raska landi, vatni og tjörnum og skulu þau sjónarmið hafa forgang þegar valkostagreiningunni er lokið fyrir virkjunina.

Umhverfisstofnun bendir á að hennar mati eigi einnig að fjalla um áhrifaþáttinn loftslag í umhverfismatinu og tengja þarf betur stjórn vatnamála í umfjöllun um áhrif á vatnafar.

Stofnunin bendir á að valkostirnir sem settir eru fram í matsáætluninni eru þess eðlis að þeir valdi raski á íslenskri náttúru og er því mikilvægt að skoða uppsetta valkosti til þess að tryggja að fyrirhugaðar framkvæmdir valdi sem minnstum umhverfisáhrifum.

Stofnunin bendir líka á að fyrirhuguð efnistaka vegna framkvæmdarinnar sé tilkynningaskyld til Skipulagsstofnunar samkvæmt lögum nr. 111/2021 um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Efnistakan gæti því þurft að fara í umhverfismat verði ekki gert grein fyrir henni á fullnægjandi hátt í umhverfismatskýrslu framkvæmda vegna Kvíslatunguvirkjunar.

Virðingarfyllst,

Ríkey Kjartansdóttir,
sérfræðingur

Rakel Sæmundsdóttir,
sérfræðingur

Skipulagsstofnun
Bt. Jakobs Gunnarssonar
Borgartúni 7b
105 Reykjavík
Jakob.Gunnarsson@skipulag.is

Dags. 29. júní 2023
Tilv. 5618-0-0005
Mál 2023-0155

Með erindi dags. 31. maí sl. óskaði Skipulagsstofnun eftir umsögn Veðurstofu Íslands um matsáætlun vegna framkvæmda Orkubús Vestfjarða við Kvíslatunguvirkjun.

Veðurstofa Íslands gerir ekki athugasemdir við matsáætlun þessa.

Virðingarfyllt,

Árni Snorrason
Forstjóri Veðurstofu Íslands

UMSÖGN

ÓFEIG náttúruvernd stendur vörð um óbyggð víðerni á Íslandi og vinnur að náttúruvernd almennt. Í samræmi við lög samtakanna vinna þau að þessum markmiðum með kortlagningu óbyggðra víðerna m.a. í samstarfi við íslenska og erlenda vísindamenn og stuðla að verndun víðernasvæða; eru vettvangur umræðu um mikilvægi verndunar óbyggðra víðerna og náttúrunnar almennt og veita loks stjórnvöldum á öllum stigum virkt aðhald með upplýsingum og með því að neyta réttinda sem Árósasamningurinn, EES samningurinn og íslensk lög veita. ÓFEIG náttúruvernd (samtökin) eru óhagnaðardrifin almennasamtök, starfa eingöngu að almannahagsmunum og eru óháð einkahagsmunum. Samtökin voru stofnuð 2018.

Samtökin veita neðangreinda umsögn um auglýsta matsáætlun um vatnsaflsvirkjun með 2,64 km² inntaks- og miðlunarlónum í Selárdal upp af Steingrímsfirði, svonefnda Kvíslartungurvirkjun, og 360.000 m³ efnistöku.

Um er að ræða mikla framkvæmd í öllum skilningi; víðtækt vatnasvið, mikið land fer undir manngerð lón, þrjár stíflur yrðu byggðar, 9, 11 og 18 metra háar og nærri 2 km að lengd alls, skurðir og níu kílómetra af vegum, auk mikillar efnistöku. Fyrir liggur 57 síðna tillaga að matsáætlun frá maí 2023 fyrir Orkubúi Vestfjarða (OV) frá Verkís. Hin endanlega matsáætlun í skilningi 21. og 22. gr. laga nr. 111/2021 mun samanstanda af tillögunni, ásamt þeim viðbótarupplýsingum sem Skipulagsstofnun aftar í málsmeðferðinni og ákvörðun stofnunarinnar. Til þess að OV væri unnt að uppfylla lágmarsskilyrði 22. gr. laganna um efni umhverfismatsskýrslu þurfa frekari lágmarksupplýsingar um áform OV og áhrif þeirra, valkosta og upplýsingar um fyrirhugað umhverfismat að koma fram þegar í matsáætlun lögum samkvæmt. Álit Skipulagsstofnunar skv. 3. mgr. lagaákvæðisins þarf því að fela í sér nokkrar leiðbeiningar til OV um þetta, m.a. með vísan til ákvæða 11. gr. reglugerðar nr. 1381/2021 og Evrópulöggjafar. Hér eru ábendingar samtakanna á þeirra sérsviði.

1. Víðerna- og verndarsvæði

Í ljósi staðsetningar og stærðar framkvæmdar þarf í matsáætlun að vera sérstakur kafli um óbyggð víðerni. Í umhverfismatskýrslu þarf að fjalla um verndarsvæði en í matskýrslu Verkíss fyrir OV hefur láðst að geta þess að í umhverfismati verði gerð grein fyrir þegar kortlögðum óbyggðum víðernum í **samræmi við lögbundin viðmið** í 19. tölulið 5. gr. og 73 gr. a og 8. tl. bráðabirgðaákvæðis náttúruverndalaga nr. 60/2013 um kortlagningu víðerna, sem hugsanlega gætu orðið verndarsvæði skv. 46. gr. náttúruverndalaga nr. 60/2013, sbr. einnig stefnumörkun löggjafans í e-lið 3. gr. laganna um að standa vörð um óbyggð víðerni. Óbyggð víðerni eru ekki það sama og landslag og ekki á við að fjalla um þau í kafla með því heiti, líkt og gert er í tillögu að matsáætlun, þar sem stendur:

Hluti af fyrirhuguðu framkvæmdasvæði Kvíslatunguvirkjunar fellur innan stærsta samfellda óbyggðra víðernis Vestfjarða samkvæmt skýrslu sem unnin var fyrir rammaáætlun 4 og stjórnvöld hafa til hliðsjónar¹¹ (Mynd 3-1). Báðir kostir fyrir staðsetningu stöðvarhúsa liggja utan víðernisins vegna bústaða sem staðsettir eru á svæðinu.

Tilvitnað er heldur ekki allskostar rétt, að mati ÓFEIGAR. Tillaga að matsáætlun tekur til framkvæmdasvæðis á svokölluðu Drangajökulsvíðerni. Nákvæm kortlagning Drangajökulsvíðernis var einmitt gerð af hálfu sérfræðinga við Leeds háskóla í Englandi að frumkvæði ÓFEIGAR í tengslum við vatnsaflsvirkjun sem fyrirhuguð var á Ófeigsfjarðarheiði og

var skýrsla þar um gerð opinber 2020. Sýndi sig, að eldri hugmyndir um mat á víðernum, sem byggði á ónákvæmri kortlagningu sem fór fram á Umhverfisstofnun í gildistíð eldri náttúruverndarlaga, gaf mun minni skerðingu víðerna miðað við kortlagningu sem byggði á gildandi lögum og fullkomnari aðferðum sem tóku tillit til hins huglæga þáttar núgildandi lagaskilgreiningar óbyggðra víðerna, en líkt og Skipulagsstofnun sagði í matsskýrslu sinni í því máli, var verulegt vanmat á víðernaskerðingu í matsskýrslu í því máli, sjá kafla 3.7.3 á bls. 21 í álitinu, sem er frá 2017¹:

Skipulagsstofnun telur að áhrif framkvæmdarinnar á óbyggð víðerni kunni að vera vanmetin og líkur séu á að framkvæmdin hafi meiri áhrif til skerðingar á óbyggðum víðernum en niðurstöður matsskýrslu gefa til kynna eins og reyndar kemur fram í skýrslunni. Skipulagsstofnun telur í ljósi þess sem rakið er hér að framan að áhrif á ásjón, landslag og víðerni verði verulega neikvæð þrátt fyrir mótvægisáðgerðir þær sem framkvæmdaraðili fyrirhugar og fjallað er um í kafla 7.4.9 í matsskýrslu hans og í viðauka 8 með matsskýrslu.

Nánar tiltekið, hefði Hvalávirgjun á Ófeigsfjarðarheiði og raflínur frá henni skert víðerni kennd við Drangajökul **um 45-48,5%** á meðan umhverfismatið hafði sýnt einungis um 20% skerðingu, sjá nánar á bls. 3, 62 og 67 í áðurnefndri skýrslu, gerðri af Wildland Research Institute við Leeds háskóla um mat á víðernaskerðingunni, birtri 2020². Umhverfismatið hafði því vanmetið skerðinguna stórlega og var þegar af þeirri ástæðu í raun gallað sem grundvöllur leyfisveitinga, líkt og Skipulagsstofnun hafði þegar ályktað í áðurnefndu álitinu sínu 2017.

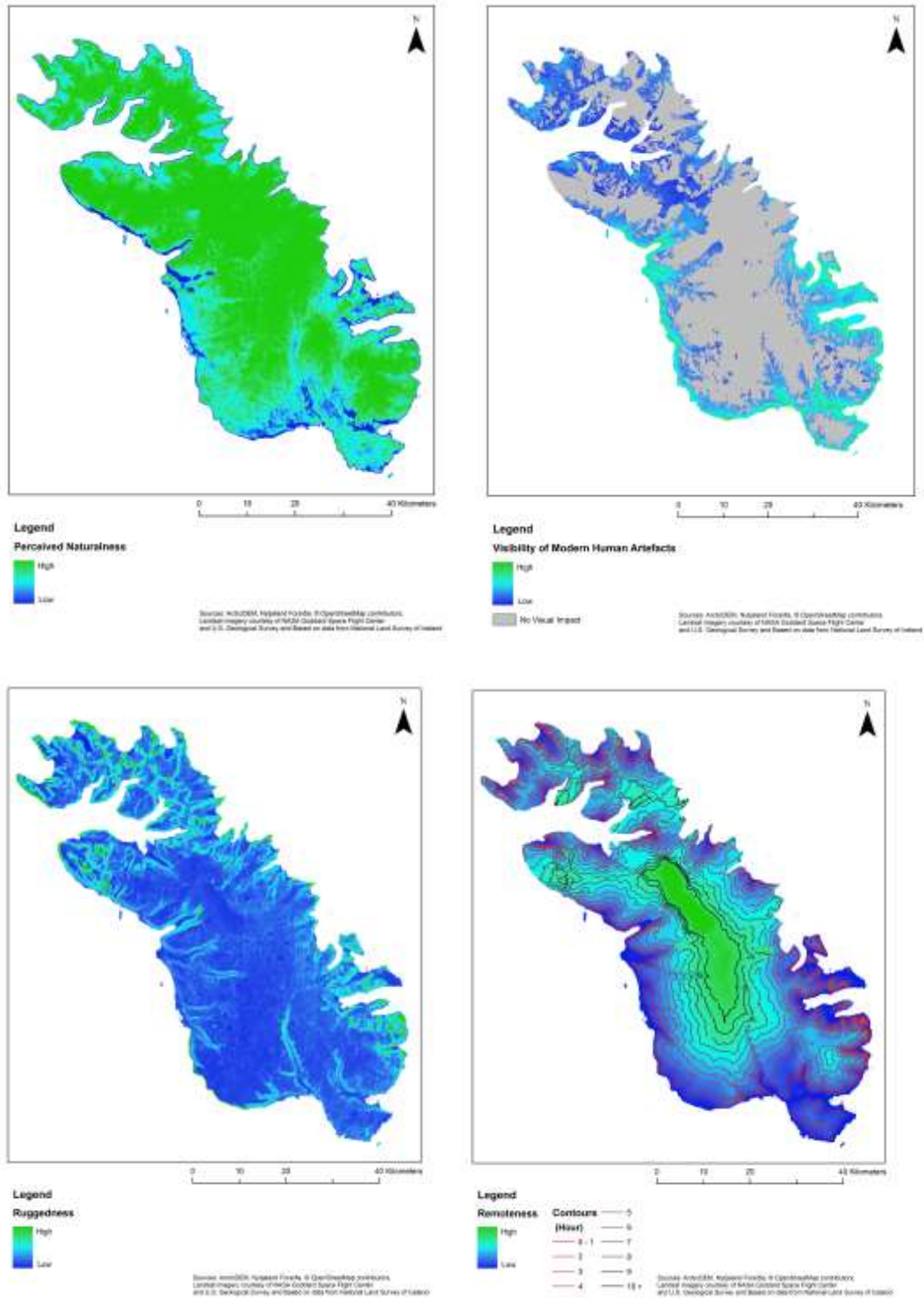
Kortlagning óbyggðra víðerna lögum samkvæmt og mat á áhrifum mannvirkja á þau er fjölpátta mat og alls ekki einfalt sýnileikamat, miðað við **huglægan þátt lagaskilgreiningar** óbyggðra víðerna. Kortlagningin sem Verkís vísar til í tillögu að matsskýrslu er hinsvegar í aðalatriðum útfærsla á hinni eldri víðernakortlagningu Umhverfisstofnunar byggðri á eldri lögum og tekur aðeins til einnar víddar, það er fjarlægðar frá mannvirkjum. Þar sem fullkomnari kortlagning víðerna og í betra samræmi við lagaskilgreiningu náttúruverndarlaga liggur þegar fyrir um það landsvæði sem um ræðir, telur ÓFEIG að notast eigi við hana, til að skerðing víðerna af völdum fyrirhugaðrar virgjunar verði sem réttast metin og í samræmi við sem nákvæmust gögn. Eru það enda bestu fáanlegu vísindalegu gögn í málinu sbr. meginreglan í 8. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013 um bestu vísindalegu þekkingu sem grundvöll ákvarðana. Er ofmælt í tillögu að matsáætlun að skýrslan sem vísað er þar til að gerð hafi verið fyrir rammaáætlun 4 sé *höfð til hliðsjónar af stjórnvöldum*, því það er hún ekki svo kunnugt sé. Landmælingar Íslands hafa þegar aðgang að öllum grunngögnum þeirrar kortlagningar víðerna sem ÓFEIG vísar hér til og fengu þann aðgang að beiðni verkefnisstjórnar Rammaáætlunar 5. Það að stöðvarhús séu í tillögu að matsáætlun ekki talin hafa áhrif til skerðingar óbyggðra víðerna, vegna tveggja sumarhúsa, segir sína sögu um hve ónákvæm og ófullkomin kortlagningin er, sem vísað er til í neðanmálgrein 11 í tillögu að matsáætlun. Um allt annars konar skerðingu víðerna er að ræða, eftir því hvort um er að ræða stöðvarhús virgjunar eða sumarhús. Ljóst má vera að inntaks- og miðlunarlón, vegslóðar, skurðir og stíflur muni skerða verulega óbyggð víðerni bæði Trékyllisheiðar, Ófeigsfjarðarheiðar og Hrauna, og mikilvægt er að sú greining sé byggð á bestu fáanlegu og nákvæmstu gögnum.

Á næstu síðu má sjá kortlagningu fjögurra áhrifaþátta óbyggðra víðerna samkvæmt fyrrgreindri vísindalegri kortlagningu sérfræðinga Leeds háskóla fyrir ÓFEIGU. Fimmta og síðasta kortið sýnir

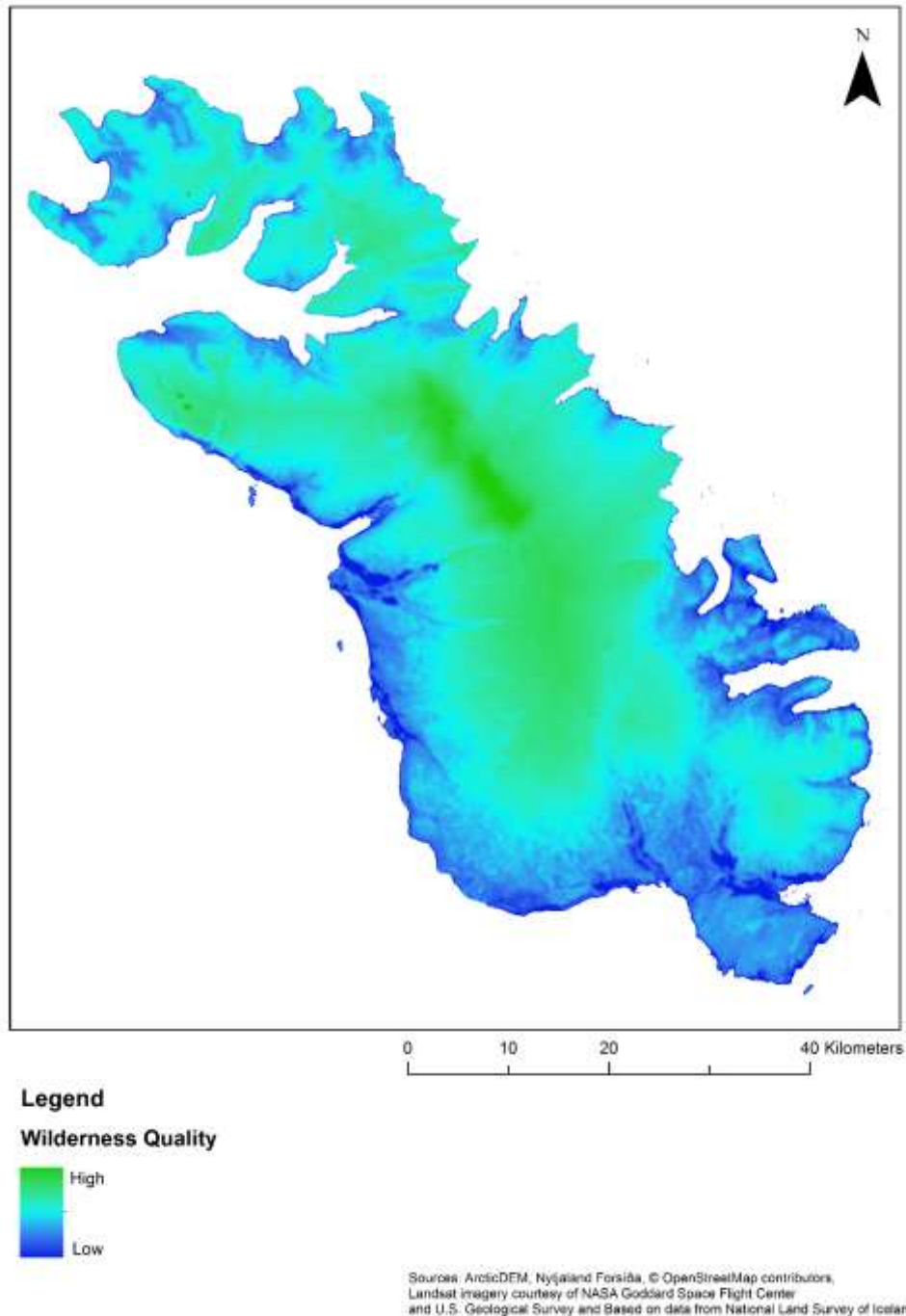
¹ Sjá [201603003.pdf \(skipulag.is\)](#)

² Sjá [Hvalá-Power-Plant-Proposal-Impacts-on-Wilderness.pdf \(rafhladan.is\)](#)

svo víðerni þegar þessir þættir hafa verið lagðir saman og má af því sjá að víðernagæði eru þegar skert að nokkru leyti á svæðinu sem um ræðir.

Myndir 1 til 4 sýna fjóra þætti hlutlægrar og huglægrar skilgreiningar óbyggðra víðerna, það er hve náttúrulegt yfirborð lands er, sýnileika manngerðra fyrirbæra, hve erfitt landið er yfirferðar og loks fjarlægð frá stöðum þar sem nýtur aðgangs vélknúinna farartækja.

Vísað er til b-liðar 2. mgr. 11. gr. sbr. c-liður 4. mgr. 15. gr. reglugerðar nr. 1381/2021 auk tilvitnaðra ákvæða laga. nr. 60/2013.

Óháð framangreindu, telur ÓFEIG að eftirfarandi texti í kafla 2.6 í tillögu að matsskýrslu sé algerleg ófullnægjandi forsenda um fyrirhugað mat á skerðingu óbyggðra víðerna í umhverfismati, ekki aðeins vegna þess að ekki fæst séð að það hvort manngerð lón, skurðir, stíflur og vegir verði í jaðri víðerna skipti höfuðmáli um skerðingu þeirra, heldur virðast mannvirkin skv. tilvitnaðir mynd beinlínis að öllu leyti vera innan þess sem OV telur vera skilgreint víðerni:

Verndarmarkmið í lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 (3. gr.) er m.a. að standa vörð um óbyggð víðerni landsins. Fyrirhuguð Kvíslatunguvirkjun er í jaðri skilgreinds

víðernissvæðis á hálendinu sunnan Drangajökuls, en víðernið nær norður til Hornstrandafriðlands (Mynd 3-1).

Eftirfarandi texti í kafla 2.6 í tillögu að matsskýrslu er síðan óskiljanlegur sem umfjöllun um verndarsvæði:

Samkvæmt kortasjá Náttúrufræðistofnunar Íslands af náttúruframbærnum sem njóta sérstakrar verndar samkvæmt 61. grein laga nr. 60/2013 um náttúruvernd eru vötn 1000 m² eða stærri, lítt röskuð votlendi stærri en 20.000 m², birkiskógur innan framkvæmdasvæðis.

2. Sammögnunaráhrif

Skylt er að meta **sammögnun** áhrifa af öðrum fyrirhuguðum framkvæmdum og gera þar grein fyrir því í matsáætlun.

3. Sérfræðikunnátta

Lög nr. 111/2021 gera þá kröfu að umhverfismat sé gert af þar til bærum **sérfræðingum**. Samkvæmt 11. gr. reglugerðar nr. 1381/2021 þarf í matsáætluninni sjálfri að vera „*yfirlit yfir þá sérfræðinga sem koma til með að vinna umhverfismat ásamt upplýsingum um sérfræðipækkingu þeirra og réttindi*“. Samtökin telja í matsáætlun þurfi að skýra hvaða sérfræðingar komi að því að meta skerðingu óbyggðra víðerna í samræmi við gildandi náttúruverndarlög. Upplýsingar í kafla 8.4 gera það ekki.

Vísad er til 6. töluliðar 11. gr. reglugerðar nr. 1381/2021 sbr. 1. mgr. 22. gr. laga nr. 111/2021.

4. Valkostir

Lög gera ráð fyrir að fjallað sé um **raunhæfa valkosti** í umhverfismati. Í reglugerð er s.k. núllkostur nefndur sem einn valkosta sem greina skuli frá, þó það sé ekki tilgreint í settum lögum, og væntanlega þarf þá OV að uppfylla það skilmerkilega en ekki til málamynda, líkt og gjarna hefur tíðkast, meðal annars með góðri umfjöllun um hvaða áhrif það hefði að *halda í óbyggð víðerni* á rekstrartíma vatnsorkuvers og eftir hann.

Vísad er til c-liðar 1. mgr. 22. gr. laga nr. 111/2021 og gerða Evrópuréttarins sem lögin eru innleiðing á.

5. Viðeigandi framsetning

Með vísan til þeirra markmiða umhverfismats að standa vörð um umhverfi og veita almenningi þátttöku í ákvörðunum um stórar framkvæmdir, svo sem því er lýst í landslögum (a- og c-liður 1. gr. laga nr. 111/2011) og uppruna þeirra í EES-samningnum, einkum 73. gr. hans, og afleiddum gerðum, einkum tilskipun 2011/92/ESB breytttri með tilskipun 2014/52/ESB, færi betur á því að **lýsing í umhverfismatsskýrslu** á umfangi framkvæmdar tæki til og legði áherslu á atriði sem raunverulega varða umhverfið og vísa til almenns skilnings, s.s. flatarmáls lands sem er undir, þar af óbyggðra víðerna, og þess konar upplýsingar sem skipta máli fyrir umhverfismatið, sjá einnig b-lið 1. mgr. 11. gr. reglugerðar nr. 1281/2021. Tæknileg atriði eins og fyrirhugað uppsett afl skipta mun minna máli fyrir markmið umhverfismats. Samantekt í umhverfismatsskýrslu skv. e-lið 1. mgr. 22. gr. laga nr. 111/2021 þarf að taka mið af þessu til að standast lög.

Skipulagsstofnun
skipulag@skipulag.is

Reykjavík, 29. júní 2023

UMSÖGN

Skipulagsstofnun auglýsti 1. júní 2023 tillögu Orkubús Vestfjarða um matsáætlun fyrir svokallaða Kvíslatunguvirkjun. Samtökin Náttúrugrið, sem starfa að jarðfræðilegum og líffræðilegum fjölbreytileika, gera eftirfarandi athugasemd við tillöguna.

Samkvæmt tillögu að matsáætlun stendur til að miðla 26% af vatnasviði Selár, sem rennur um Selárdal í Steingrímsfjörð. Í umsögn Umhverfisstofnunar í málinu dags. 28. júní 2023 kemur fram að framkvæmdin hefði áhrif á þrjú vatnshlot skv. lögum nr. 36/2011: Selá (101-129-R), Svartagilsvatn (101-998-L) og Þjóðbrókargil (101-433-R).

Í umhverfismati þarf að gera grein fyrir áhrifum vatnsmiðlunarinnar á þau vatnshlot sem skilgreind hafa verið skv. lögum nr. 36/2011 um stjórn vatnamála sbr. vatnaáætlun staðfest í apríl 2022. Í kafla tillögu Orkubúsins að matsáætlun um vatnalíf (kafla 7.4) er minnst á lögina sem viðmið. Þar vantar hins vegar allar upplýsingar um það hvað skilgreindu vatnshlot um er að ræða sem framkvæmdin hefði áhrif á skv. lögnum og hvernig mat á að fara fram á því hvort vistfræðilegt ástand sé líklegt til að rýrna við hana, og hvaða sérfræðingar muni meta það í umhverfismatinu, það er hvort það verða sérfræðingar frá Náttúrustofu Vestfjarða, sem nefnd er sem rannsakandi í kafla 7.4., eða hvort það sé einn eða fleiri af þeim sérfræðingum sem eru listaðir í kafla 8.4 í tillögunni, og þá hver/hverjir.

Áréttað er að umhverfismarkmið laga nr. 36/2011 eru bindandi og því óheimilt að rýra ástand vatnshlota. Umhverfismarkmið allra þriggja vatnshlotanna sem Umhverfisstofnun nefnir er mjög gott vistfræðilegt ástand.

Tekið er undir ábendingu Hafrannsóknunarstofnunar um ofangreint í umsögn stofnunarinnar dags. 26. júní 2023 og ítarlega umfjöllun Umhverfisstofnunar um sama í umsögn dags. 28. júní 2023 í aðalatriðum.

Virðingarfyllst,

Snæbjörg Guðmundsson, stjórnarformaður

naturugrid@naturugrid.is

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Garðabær, 29. júní 2023
Málsnúmer: 202305-0064
SS/IAS

Efni: Kvíslatunguvirkjun, umsögn um matsáætlun.

Vísað er í tölvubréf frá Skipulagsstofnun, dags. 30. maí 2023, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um matsáætlun vegna Kvíslatunguvirkjunar.

Orkubú Vestfjarða ehf. áformar að reisa allt að 9,9 MW virkjun í Selárdal í Strandabyggð, svokallaða Kvíslatunguvirkjun. Virkjunin fellur því rétt utan stærðarviðmiða fyrir vatnsaflsvirkjanir sem falla undir ákvæði laga um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011. Inntaks- og miðlunarlon verða á suðaustanverðri Ófeigsfjarðarheiði sem og veituskurðir en önnur mannvirki svo sem pípur og vegir liggja einnig niður í Selárdal þar sem stöðvarhús verður staðsett. Um umfangsmikla framkvæmd er að ræða á að mestu ósnortnu svæði.

Náttúrufræðistofnun veitti umsögn til skipulagsfulltrúa Strandabyggðar um skipulagslýsingu vegna breytingar á Aðalskipulagi Strandabyggðar 2010-2022 og gerð deiliskipulags fyrir Kvíslatunguvirkjun þann 15. maí 2023.

Í þeirri umsögn kom fram að framkvæmdasvæðið væri innan stærsta samfellda óbyggða víðernis Vestfjarða sem mun skerðast ef af virkjunarframkvæmdum verður. Þá benti Náttúrufræðistofnun á í umsögninni að jarðfræði svæðisins, bæði berggrunnur og laus jarðlög, væru illa þekkt og að nákvæm jarðfræðikort skorti. Því væri ekki vitað hvort merkar jarðminjar finnist á svæðinu og bent var á að þekktir fundarstaðir steingervinga eru í nágrenninu. Mikilvægt væri að rannsaka jarðminjar á svæðinu í umhverfismati framkvæmdarinnar.

Í umsögninni kom fram að vistgerðakort Náttúrufræðistofnunar af framkvæmdasvæðinu væri ekki án skekkju og að nauðsynlegt væri að taka út gróðurfar betur í umhverfismati, ekki síst því votlendisfleckir væru á framkvæmdasvæðinu sem þyrfti að kortleggja nákvæmar vegna verndargildis. Það ætti við um heiðasvæðið þar sem inntaks- og miðlunarlon eru áformuð en mesta gróðurþekjan er í hlíðinni niður í Selárdal, þar sem mólendi með hátt verndargildi væri einnig að finna sem og kjarrlendi.

Þá var bent á mikilvægi þess að kanna fuglalíf á framkvæmdasvæðinu þar sem það væri lítið þekkt.

Náttúrufræðistofnun hefur kynnt sér matsáætlunina og telur að í henni sé að mestu nægjanlega gert grein fyrir helstu framkvæmdaþáttum og þeim rannsóknum sem þarf að gera en stefnt er að frekari athugunum á jarðfræði, gróðurfari og fuglalífi svæðisins sem er í takt við ábendingar Náttúrufræðistofnunar í umsögn sinni um skipulagslýsinguna. Einnig verður gerð athugun á vatnalífi í straum- og stöðuvötnum á áhrifasvæði virkjunarinnar. Náttúrufræðistofnun gerir ekki athugasemdir við áformaðar rannsóknir eða aðferðafræði þeirra nema að ekki liggur alveg fyrir

hver fjöldi mælipunkta fyrir fuglatalningar er né fjöldi sýnatökustaða fyrir vatnalífsathuganir og því erfitt að meta hvort áformaðar athuganir verði fullnægjandi. Ljóst er að með athugununum muni þekking á helstu umhverfisþáttum á áhrifasvæði framkvæmdarinnar batna til muna.

Þá verður unnið mat á áhrifum á landslag og ásýnd og metið hver skerðing á óbyggðu víðerni verður. Að mati Náttúrufræðistofnunar eru áhrif á óbyggð víðerni líklegust til að veða hvað þyngst vegna staðsetningar framkvæmdasvæðisins og mikilvægt að vandað sé til áhrifamatsins og eins og stefnt er að, að lagt sé mat á samlegðaráhrif ólíkra virkjanaáforma á óbyggð víðerni á Ófeigsfjarðarheiði.

Tekið er undir ábendingar í umsögn Umhverfisstofnunar frá 28. júní 2023 varðandi samræmi umhverfismatsins við markmið og regluverk laga um stjórn vatnamála nr. 36/2011 og mikilvægi þess að metið sé hver áhrif virkjunarinnar verða á gæði þeirra vatnshlota sem verða fyrir áhrifum sem allra fyrst í umhverfismatsferlinu.

Náttúrufræðistofnun gerir ekki frekari athugasemdir á þessu stigi málsins.

Virðingarfyllt,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs

HAFRANNSÓKNASTOFNUN

Rannsókn- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna

Skipulagsstofnun
B.t. Jakob Gunnarsson
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Hafnarfirði 26.06.2023

Mál:2023-05-0179

Efni: Umsögn Hafrannsóknastofnunar um matsáætlun vegna Kvíslatunguvirkjunar

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar dagsett. 30. maí 2023, þar sem Skipulagsstofnun óskar eftir umsögn Hafrannsóknastofnunar um matsáætlun Verkís og Orkubús Vestfjarða vegna Kvíslatunguvirkjunar sem fyrirhuguð er á vatnasviði Selár í Steingrímsfirði.

Skipulagsstofnun óskaði eftir að í umsögninni komi fram hvort umsagnaraðili hafi athugasemdir við það hvernig framkvæmdaraðili hyggst vinna að umhverfismati framkvæmdarinnar, út frá sínu starfssviði, svo sem um skilgreiningu valkosta, gagnaöflun, úrvinnslu gagna, umhverfismat og framsetningu umhverfismatskýrslu. Einnig, ef á skortir, hvaða atriðum umsagnaraðili telur að gera þurfi frekari skil eða hafa sérstaklega í huga við umhverfismat framkvæmdarinnar. Leyfisveitendur skulu í umsögn sinni gera grein fyrir þeim leyfum sem eru á starfssviði þeirra og framkvæmdin er háð.

Almennt hafa virkjanir neikvæð áhrif á lífríki í viðkomandi vatnakerfum og eru áhrifin almennt nokkuð vel þekkt, bæði í miðlunarlónum og í ám neðan þeirra. Framkvæmdir ofarlega á vatnasviðum geta einnig haft áhrif á lífríki sem taka til vatnasviðsins alls, bæði neðan framkvæmdastaðar og mögulega einnig ofan hans ef rof verður á samfellu eða vegna vatnsveitinga og vatnsmiðlana. Jafnframt geta komið fram áhrif á vatnsformfræði, vatnsrennsli og vatnshita. Þau áhrif geta einnig haft áhrif t.d. á hrygningar- og uppeldisskilyrði göngufiska og á veiði og veiðinýtingu sem þá snerta hagsmuni allra veiðiréttarhafa sem sameiginlega bara ábyrgð á sjálfbærri nýtingu viðkomandi fiskstofna. Tekjur af veiðinýtingu eru mikilvæg undirstaða byggðar og búsetu víða í dreifðum byggðum hér á landi.

Hafrannsóknastofnun telur að almennt sé matsáætlunin vel uppsett og líkleg til að skila mikilvægum upplýsingum til þess að hægt verði að leggja mat áhrif virkjunarinnar á lífríki. Stofnunin vill vekja athygli á að stofnar bleikju hér á landi eiga undir högg að sækja. Þótt ekki sé þekkt með vissu af hverju það stafar geta framkvæmdir verið viðbótar álagspáttur sem hafa neikvæð áhrif á fiskstofna. Í Selá eru stofnar bleikju og laxa og mikilvægt að þau áhrif sem framkvæmdin getur haft á þá stofna, séu skoðuð.

Það hvernig rekstri virkjana er háttað getur haft mikil áhrif á það hvernig umhverfisáhrifin verða eftir virkjun. Þannig getur skipt máli hvort um jafnstöðu- eða óstöðuga keyrslu er að ræða. Hver þau áform eru myndi auðvelda við mat á áhrifum og mætti vera hluti af matsáætlun.

HAFRANNSÓKNASTOFNUN

Rannsókn- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna

Að gefnu tilefni vill Hafrannsóknastofnun benda á lög um stjórn vatnamála (nr. 36/2011). Í matsáætluninni er ekki getið um möguleg áhrif framkvæmda á skiptingu árinna í vatnshlot. Mikilvægt lagt verði mat á það hver áhrifin verða á vatnsformfræði og líffræðilegt ástand í hverju vatnshloti eftir virkjun. Hvort líklegt sé að vatnshlotin verði skilgreind sem mikið breytt og hvort þau nái viðmiðum um gott líffræðilegt ástand. Þar með hvort áformin um mögulegar breytingar á vatnasviðinu séu í samræmi við lög um stjórn vatnamála.

Hafrannsóknastofnun er rannsókn- og ráðgjafastofnun og hefur ekki með leyfisveitingar til framkvæmda að gera.

F.h. Hafrannsóknastofnunar,

Guðni Guðbergsson